

Analysenotat

Stærke børne- fællesskaber i indskolingen

Udfordringer for stærke
børnefællesskaber i skolen

Indhold

Forord: Skole og Forældre sætter spot på fællesskabet	1
Intro: De vigtige fællesskaber	2
Barrierer: Hvad kan stå i vejen for, at børn og forældre deltager i fællesskabet?	8
Potentialer: Det kan skole og forældre gøre for at få alle børn med	22
Metode: Sådan har vi indsamlet den viden, notatet bygger på	28
Litteraturliste	29

Forord

Skole og Forældre sætter spot på fællesskabet

Hvorfor er børnefællesskaberne så vigtige? Hvilke barrierer kan børn og forældre støde på, som vanskeliggør deres deltagelsesmuligheder? Og hvilke tiltag findes, som kan være med til at imødegå barriererne? Det stiller Skole og Forældre skarpt på i projektet Fælles-skabet.

Projektet bygger på en grundlæggende forståelse af, at:

Fællesskaber har en afgørende betydning for børns trivsel, da det er her, børn lærer livsnødvendige kundskaber, danner betydningsfulde relationer og udvikler sig til hele individer.

Alle børn ønsker at være en del af fællesskabet, men det er ikke alle børn, der har de samme forudsætninger for at være det.

Det er de voksne omkring børnene, der har ansvaret for at skabe rammer, hvor fællesskaberne kan leve, og hvor alle kan være med.

Vi har i projektet et særligt fokus på, hvordan alle børn kan opleve sig som vigtige i fællesskabet, og på hvordan skolens fagprofessionelle og forældrene må understøtte, at det sker. Indsigterne fra første del af projektet formidles i analysenotatet.

God læselyst!

Projektet er gennemført af Skole og Forældre med støtte fra Egmont Fonden.

Intro

De vigtige fællesskaber

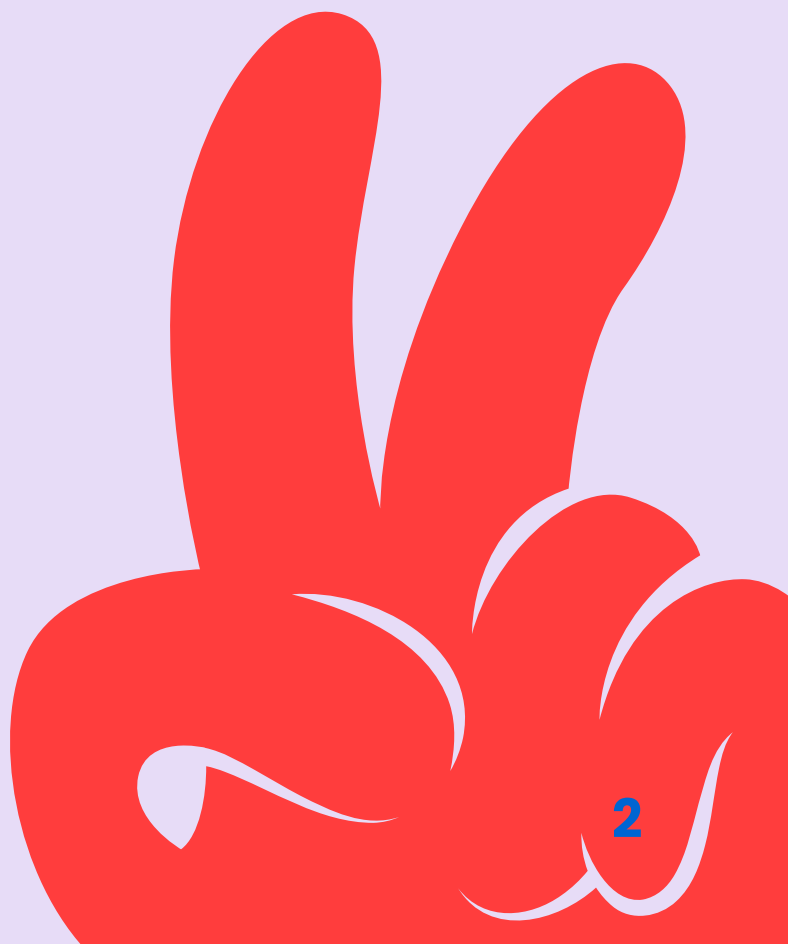
Alle børn har brug for at være en del af positive fællesskaber, som de både kan bidrage til og profitere af. Men det er ikke alle, der oplever at være det. Nogle børn er på kanten af fællesskabet eller står helt udenfor. Og det har konsekvenser både på kort og på lang sigt. Derfor har de voksne, som er omkring barnet – både derhjemme og i skolen – et fælles ansvar for at have blik for fællesskaberne og gøre en indsats for, at ingen børn står udenfor.

Læs med, hvis du arbejder i skolen eller er forældre til et skolebarn

Notatet henvender sig til skolens fagprofessionelle og til forældre, der ønsker viden om fællesskabers betydning og om, hvordan man kan arbejde for at styrke dem og komme barriererne til livs. I notatet får du viden om de barrierer, nogle børn og familier oplever i forhold til at være en del af skolens fællesskaber og konkrete råd til, hvilke potentialer der er for at få alle med. Notatet har et særligt fokus på børn og familier i udsatte eller sårbare positioner, som i perioder kan opleve at have få ressourcer eller manglende overskud.

For at understøtte arbejdet med at styrke børnefællesskaberne i indskolingens udvikler Skole og Forældre materialer til skolebestyrelser, kontaktførelse, forældre til børn i skolen og til fagprofessionelle, der ønsker at sætte fællesskabet på dagsordenen og

arbejde aktivt med det. Når materialerne er offentliggjort, kan de downloades gratis fra www.fælles-skabet.dk.

At være en del af et fællesskab er fundamentalt vigtigt for mennesker. Alle har brug for gode fællesskaber og tillidsfulde relationer. Det gælder også for børn i skolen. Børnenes trivsel, udvikling og faglige progression er tæt knyttet til, hvilke muligheder de har for at deltage i og bidrage til fællesskaber, og om de oplever sig som en integreret og aner-

kendt del af fællesskaberne, hvilket er en helt særlig måde at være en del af noget større på. Det er i fællesskaber, at børn lærer livsnødvendige kundskaber, danner betydningsfulde relationer og udvikler sig til hele individer. Og det er en vigtig forudsætning for børns nuværende og fremtidige oplevelse af livsduelighed.

“Gode, sociale fællesskaber er helt afgørende for menneskers trivsel. Og intet er værre end social isolation i ufrivillig ensomhed. Det er vigtigt at forstå, når vi sender vore børn og unge i skole.”

- DCUM, 2017.

De børn, der af forskellige årsager oplever at være på kanten af fællesskaberne eller helt ekskluderede fra dem, trives i mindre grad i deres skolegang. Det viser flere undersøgelser. Ifølge skoleforskeren Thomas Nordahl er børnene blevet frataget vigtige stimuli, både hvad angår faglige og sociale sammenhænge. Derfor er det også vigtigt at blive ved med at være nysgerrig, på hvordan de positive,

sociale fællesskaber etableres og udvikles, og søge viden om, hvordan vi alle sammen kan bidrage til, at fællesskaberne er for alle. For selvom fællesskaber oftest vækker positive følelser, så kan de også have en karakter, hvor de virker undertrykkende eller ekskluderende.

Sådan definerer vi positive fællesskaber

Positive fællesskaber er kendetegnet ved tryghed, ligeværd og inddragelse. I positive fællesskaber er der plads til alle, plads til forskellighed, og til at alle elever har værdige deltagelsesmuligheder – både i og udenfor undervisningen. Værdig deltagelse er ikke det samme som deltagelse. Hvis man formelt set deltager i en leg eller et gruppearbejde, og der er modvilje fra de andre elever, er der tale om tolereret – ikke værdig – deltagelse.

Kilde: Børns Vilkår: At stå udenfor. Hvordan styrker vi positive fællesskaber blandt børn og unge?

Der er sammenhæng mellem oplevelsen af fællesskab og elevernes skoletrivsel

DCUM har med udgangspunkt i data fra Den Nationale Trivselsmåling undersøgt elevernes oplevelse af fællesskab i skolen. Undersøgelsen viser, at de fleste elever oplever et stærkt elevfællesskab i skolen, mens færre oplever et stærkt fællesskab med deres lærere.

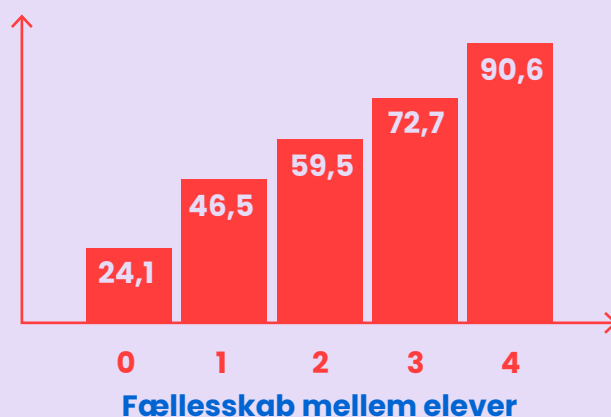
DCUM kobler elevernes oplevelse af fællesskab med en række indikatorer på trivsel. I undersøgelsen finder DCUM, at der er en meget stærk sammenhæng mellem elevernes oplevelse af fællesskaber i skolen og deres trivsel på alle de undersøgte parametre. Konkret betyder det, at jo mere eleverne oplever fællesskab på skolen, desto højere skoletrivsel har de. De elever, der scorer højt på oplevelsen af fællesskab i skolen, oplever også i højere grad:

- at lære noget
- at undervisningen er spændende
- at de bliver involveret
- at de føler sig trygge i skolen
- at de har personlige kompetencer og personligt velvære
- at der er mindre mobning
- at der er mindre støj og uro.

DCUM's undersøgelse viser tydeligt, at der er en meget stærk sammenhæng mellem oplevelsen af at høre til i et fællesskab og at trives i skolen. Denne sammenhæng er illustreret i grafen overfor. Grafen inddeler eleverne efter deres placering på et indeks for elevfællesskab.

Ser vi på de elever, der scorer nul point på indeks for elevfællesskab, viser grafen, at det kun er 24,1 % af dem, som har høj skoletrivsel. Skoletrivslen stiger støt med stigende oplevelse af elevfællesskab, så de elever, der har den højeste score på indeks for elevfællesskab, også har den højeste trivselscore. Her har 90,6 % en høj skoletrivsel (DCUM, 2017). Kort sagt: Jo højere oplevelse af elevfællesskab, desto højere skoletrivsel.

Procent med høj skoletrivsel

DCUM finder også, at de elever, som oplever både stærke elevfællesskaber og elev-lærer-fællesskaber, i særklasse har høj trivsel, uanset hvilken indikator for trivsel der ses på. Omvendt er elever, som både oplever en lav grad af elevfællesskab og en lav grad af fællesskab med lærerne, tilbøjelige til at mistrives på alle de ovenstående indikatorer. Derfor anbefales det i DCUM's rapport, at man arbejder på at styrke fællesskaber i skolen som en effektiv måde at fremme trivsel, kreativitet, alsidig udvikling og læring.

Husk fællesskaberne i overgangsfaser

Fællesskaberne er vigtige hver dag, men i nogle perioder er det særligt vigtigt at være opmærksom på at støtte barnet til at indgå i skolens fællesskaber. Når der sker forandringer i børns liv, hvilket sker for alle børn i større eller mindre omfang, så sættes fællesskabet på prøve. Det kan fx være i følgende situationer:

- Ved almindelige overgange i barnets liv, fx fra børnehave til skole, eller når klassen får nye lærere
- Ved større skift i barnets liv, fx skoleskift
- Når ulykke eller sorg rammer barnet, fx ved skilsmisse, alvorlig sygdom og dødsfald.

Det kan være en belastning for fællesskabet, når konstruktioner brydes, og nye skal etableres. Derfor er det vigtigt, at fagpersoner har fokus på, at fællesskabet er et tilbagevendende opmærksomhedspunkt, og at det skal vedligeholdes.

Det er også vigtigt, at skolen tager ansvar for at klæde forældre på til at have fokus på fællesskabet fremfor blot at have fokus på deres eget barn. Det er skolens ansvar, at klassen er i trivsel, og skolen skal være drivkraften, der får forældrene til at støtte op om fællesskabet i klassen.

Kilde: Børns Vilkår: At stå udenfor. Hvordan styrker vi positive fællesskaber blandt børn og unge?

Venskaber har stor betydning for elevernes oplevelse af skoledagen

Eleverne sætter selv ord på, hvor vigtige venskaberne, tilhørsforholdet og fællesskaberne på skolen er for dem. Af de interviews, som vi har gennemført med børn fra indskoling, fremgår det, at netop det at have gode venner og føle sig som en del af et godt og trygt fællesskab er det allervigtigste for børnenes oplevelse af skoledagen. De er optagede af at have gode venner i klassen, selv at være en god ven og at kunne blive venner igen efter eventuelle konflikter. Børnene, vi har interviewet, husker også tilbage på den første tid i skolen og mindes, at de

tanker, der fyldte hos dem i skolestarten, ofte handlede om, hvorvidt de ville få en ven i klassen. Når vi i interviewene beder børnene tænke på en god skoledag og spørger ind til, hvem der er vigtige for, at dagen er god, nævner børnene først og fremmest de klassekammerater, som de er gode venner med. Og de gode skoledage er ifølge børnene de dage, hvor de har det godt sammen med de andre børn fra klassen. Omvendt er dårlige skoledage ifølge børnene de dage, hvor man er alene, eller er blevet uvenner.

En god dag er, når mine venner er i skole, og vi har det hyggeligt sammen i klassen...

Jeg kan godt komme i tanke om en god dag, og det var den dag, jeg blev venner med de andre...

En dårlig dag er en dag, hvor de andre siger med hård stemme, at jeg ikke må være med...

Oplevelsen, af at det kan være svært at lære hinanden at kende og få nye venner, fylder også en del hos nogle børn. Kender man nogen på skolen i forvejen? Kommer man mon til at føle sig hjemme og godt tilpas på skolen? Bliver man en del af et fællesskab med de andre? Den slags tanker kan børnene huske, at de havde, da de startede i skole. Og mens vi voksne ofte omtaler skolestarten som en tid, hvor barnet er blevet stort og ikke længere er et lille børnehavebarn, så giver børnene

omvendt udtryk for, at de nu er de små i skolen og ikke længere de store i børnehaven. I den proces er lærerne og pædagogerne meget vigtige, fortæller børnene. Fx peger børnene på, at det er rart, når de voksne hjælper venskaberne på vej, fx ved at tilrettelægge fælleslege i frikvartererne, så man ikke går fra timen med en usikkerhed om, hvorvidt man har nogen at lege med, eller om man kommer til at være alene.

Jeg synes ikke, at det er så let at møde nye børn, og jeg synes, det er svært at prøve ting for første gang. Derfor kan jeg godt lide, når de voksne er der...

Det er rart, fordi vores lærer gør sådan, at inden vi går ud, så ved jeg, hvad vi skal lege, og hvem der er med i den leg. Så siger hun, hvad man kan, mens vi lytter, og så vælger vi, hvad vi vil være med til. Så ved jeg, at jeg ikke er alene, fordi jeg ved, at vi skal lege en god leg henne ved buskene...

Med denne viden om børnenes oplevelser af venskaber og fællesskaber er der al mulig god grund til at gøre sig umage med at skabe trygge og rummelige fællesskaber i skolen.

Skolens fagprofessionelle og forældrene må have det som fælles målsætning, at fællesskabet er for alle, og have blik for,

om alle børn trives i det – uanset hvilken baggrund og bagage, man kommer i skole med. I dette arbejde er det vigtigt at kende til både de barrierer, der kan være for deltagelse i fællesskabet, og hvilke potentialer der er for at overkomme barriererne. Du finder viden om netop dette i notatet her.

Fællesskab for alle uanset forudsætninger

Alle børn vil gerne være en del af fællesskabet. Men det er ikke alle, der har de samme forudsætninger for at indgå i det. I nogle familier er ressourcerne mange, i andre er de færre. Og alle familier kan af forskellige årsager i perioder opleve, at det kan være en stor mundfuld at leve op til de mange krav og forventninger, man møder som forældre til et barn i skolen. Hvis ressourcerne er få, kan barnet opleve, at det påvirker dets muligheder for at indgå i fællesskabet.

I projektet Fælles-skabet har vi et særligt fokus på, at børn, der befinder sig i en udsat position, ikke ekskluderes fra de vigtige børnefællesskaber i skolen. Vi anser det at være i en udsat position som noget dynamisk og kontekstbestemt, dvs. som noget der kan ændre sig over tid, og som kan komme til udtryk på forskellige måder i forskellige sammenhænge.

I vores optik er børn og familier i udsatte positioner en meget sammensat gruppe, og udsathedens kan være forbundet med så forskellige udfordringer som fx:

- At have en social og/eller økonomisk udsat familiebaggrund
- At have psykiske og/eller fysiske funktionsnedsættelser
- At være i krise eller i en svær fase i livet
- At være i risiko for at blive marginaliseret i forhold til fællesskabet.

Barrierer

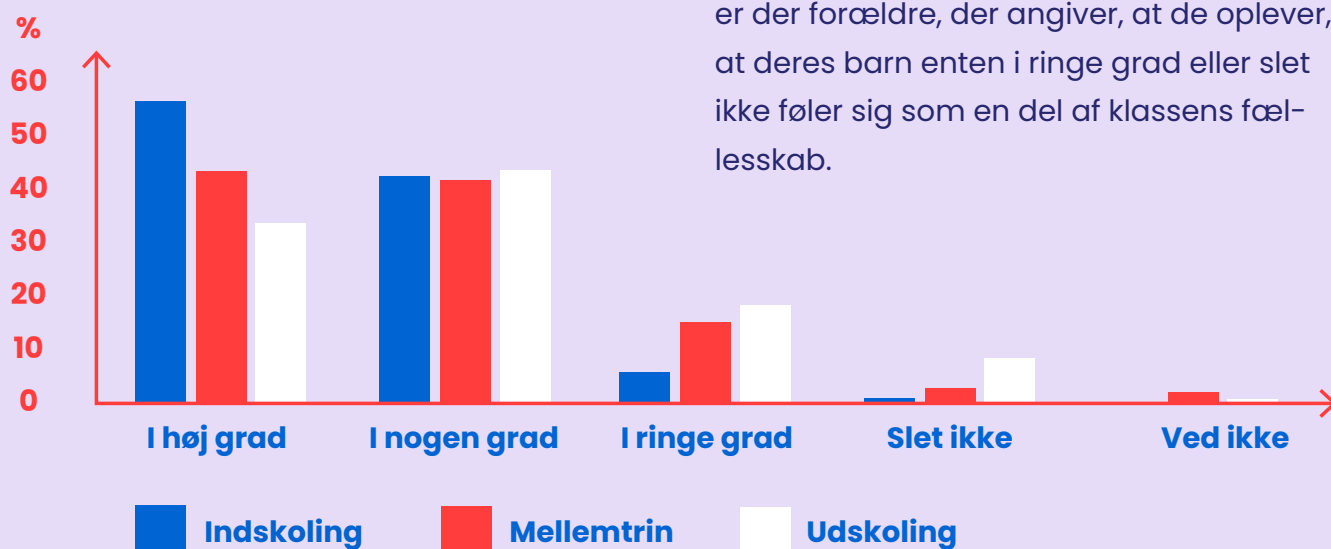
Hvad kan stå i vejen for, at børn og forældre deltager i fællesskabet?

Selvom den danske folkeskole er et fællesskab for alle, så har alle børn ikke de samme forudsætninger for at indgå i fællesskabet. Vi kommer nemlig med forskellig bagage, og vi oplever mødet med skolen forskelligt. I mødet støder nogle børn og familier på barrierer, der begrænser deres muligheder for at deltage i fællesskabet. Det kan gøre sig gældende, når det drejer sig om deltagelse i klassens forældredrevne sociale arrangementer og i samarbejdet mellem skole og hjem.

Skole og Forældre har gennemført en spørgeskemaundersøgelse, hvor forældre er blevet spurgt til deres oplevelse af fællesskabet i skolen og af skole-hjem-samarbejdet. Af undersøgelsen fremgår det, at størstedelen af forældrene oplever, at deres barn føler sig som en del af klassens fællesskab. Men som tabellen

nedenfor viser, så falder andelen af forældre, der oplever, at deres barn føler sig som en del af klassens fællesskab, i takt med, at børnene bliver ældre. I indskolingen gælder det for 94 % af forældrene, at de enten i høj grad eller i nogen grad oplever, at deres barn føler sig som en del af fællesskabet. For forældre til børn på mellemtrinnet gælder dette for 81 %, og tallet falder til 73 % for forældre til børn i udskolingen. På alle trin er der forældre, der angiver, at de oplever, at deres barn enten i ringe grad eller slet ikke føler sig som en del af klassens fællesskab.

I hvilken grad oplever du, at dit barn føler sig som en del af klassens fællesskab?

Selvom det er et mindretal, der har den oplevelse, er det værd at være opmærksom på, hvad der hæmmer deltagelsen i fællesskabet, så man kan arbejde på at imødegå barriererne.

Det er også værd at være opmærksom på, hvilken karakter, fællesskaberne har; om de opleves trygge eller ej. 11 % af forældrene til børn i indskoling svarer, at de i ringe grad eller slet ikke oplever deres barns klasse som et trygt fællesskab. Oplevelsen bliver mere udbredt, når børnene bliver ældre. På mellemtrinet er det 23 % og i udskoling 27 % af forældrene i undersøgelsen, der svarer, at de i ringe grad eller slet ikke oplever klassens fællesskab som trygt.

Der kan være mange og forskelligartede grunde til, at man som forældre

oplever klassens fællesskab som trygt eller utrygt, ligesom der også kan være mange grunde til, om barnet føler sig som en del af det eller ej. Som en del af undersøgelsen har vi i analysen af både det kvantitative og det kvalitative datamateriale identificeret en række forskellige barrierer af betydning for fællesskabet og for skole-hjemsamarbejdet. På de næste sider beskrives barriererne, og vi tegner et billede af, hvordan det opleves fra forskellige perspektiver, når man støder på barrierer. Første del af kapitlet har at gøre med de barrierer, der knytter sig til deltagelse i forældredrevne sociale arrangementer. Anden del har at gøre med de barrierer, familierne kan støde på i samarbejdet med skolen.

Ulige udgangspunkter

Familier er forskellige i relation til normer, værdier og opdragelsesidealer. I mødet med skolen kan nogle familiers normer, værdier og idealer divergere fra skolens rammer og forventninger.

Alle de forældre, vi har talt med i undersøgelsen, ønsker at give deres børn de bedste forudsætninger for succes i skolen, og de vil støtte deres barn, så godt de kan. Når forældrenes involvering i skolen og i deres barns skolegang varierer, handler det i højere grad om familiens ressourcer, end om deres lyst og vilje til at indgå i et samarbejde.

Nogle familier har måske brug for at kommunikere via andre kanaler end Aula. Andre kan opleve, at beskeder fra skolen er indforståede eller uklare og svære at navigere i. Og atter andre kan have minder fra egen skoletid, som påvirker den måde, de går til børnenes skolegang på.

Lige så forskellige børnene i en klasse er, lige så forskellige er deres familier. Derfor kan skoler med ensartede, institutionelle krav til familierne være ulighedsskabende for børnenes adgang til fællesskabet. Familierne har nemlig meget ulige udgangspunkter for at honorere kravene.

Deltagelse i forældredrevne sociale arrangementer for klassen

I Danmark er der tradition for, at forældre er med til at udvikle og pleje fællesskabet i deres børns klasser. Det kan ske ved, at forældregruppen planlægger og afholder diverse sociale arrangementer, enten kun for børn, for hele familien eller for forældre uden børn.

I den moderne folkeskole er forældremøder, skole-hjem samtaler, kontaktforældregrupper, klassefester, weekendudflugter, lejrskoler, legegrupper og forældre-fester således en udpræget del af hverdagen. Fra mange skolers side anses arrangementerne som vigtige for børnenes individuelle udvikling og for dannelse af sociale relationer, der er vigtige for klassefællesskabet. Nogle af de lærere, vi har talt med i forbindelse med projektet, fortæller, at man fra skolens side også ser arrangementerne som en arena for skabelse af relationer voksne imellem, hvor eventuelle misforståede fordomme kan nedbrydes, og hvor man kan få kendskab til og forståelse for hinanden. Det anses som vigtigt i forhold til håndtering af konflikter, der kan opstå i løbet af børnenes skolegang.

De seneste år har det været debatteret, om de forældredrevne arrangementer er med til at styrke fællesskabet, sådan som det er hensigten, eller om de tværtimod kan være med til at reproducere forskellige uligheder blandt børnene. Der findes således flere perspektiver på, om det at afholde forældredrevne sociale arrangementer overhovedet gavner fællesskabet.

Af Skole og Forældres spørgeskemaundersøgelse fremgår det, at 86 % af forældrene angiver, at de enten i høj grad eller i nogen grad mener, at de forældredrevne sociale arrangementer for klassen udenfor skoletid har positiv betydning for fællesskabet blandt børnene. Samtidig angiver 22 % af forældrene, at deres barn oplever at støde på barrierer i forbindelse med at deltage i arrangementerne. Og 22 % angiver, at de selv oplever at støde på barrierer for deltagelse, hvis arrangementet også er for forældre.

Hos Skole og Forældre er vi optagede af, at arrangementer planlægges og gennemføres på måder, hvor alle familier, uanset familiens behov og ressourcer, har mulighed for at deltage.

Men hvad kan egentlig virke hæmmende i forhold til deltagelse i arrangementerne? Hvilke barrierer er det, der kan være forbundet med at deltage?

Vores analyse peger på især fire former for barrierer, som nogle familier møder:

- Arrangementer der kræver brugerbetaling
- Arrangementer der kræver tid og overskud i hverdagen
- Arrangementer der kan være socialt udfordrende for børn
- Arrangementer der kan være socialt udfordrende for forældre.

I det følgende udfoldes de fire former for barrierer.

Arrangementer der kræver brugerbetaling

Arrangementer, der kræver brugerbetaling, kan uanset betalingens størrelse, være en barriere for deltagelse. Det kan fx være børnefødselsdage, hvor alle skal medbringe gave, fastelavnsmiddage, der kræver kostume, eller udflugter, hvor der skal betales entre. I nogle klasser holdes desuden forældremiddage, hvor beløbet til mad og drikke løber op. Det er ikke alle familiers økonomi, der har plads til sådanne udgifter, da basale behov må vægtes højere. En kilde hos Mødrehjælpen fortæller, at nogle børn fx må undvære tøndeslagning og lagkagespisning, fordi forældrene enten ikke har økonomiske ressourcer eller i skilsmisssituationer ikke kan blive enige om, hvem der skal

“Der kan være familier, hvor en deltagerbetaling kan afskære dem fra at deltage. Jeg har ikke selv haft udfordringen, men dem, der arrangerer, kan godt være lidt privilegieblinde overfor dette.”

I de situationer, hvor der er planlagt arrangementer med brugerbetaling, viser vores datamateriale, at det kan opleves som ubehageligt at gøre opmærksom på, at arrangementet er for dyrt. Dels vil man ikke bremse et hyggeligt arrangement, og dels kan det være forbundet med tabu eller frygt for stigmatisering, hvis man har svært ved at få økonomien til at hænge sammen. Det resulterer for nogle børn i, at de overfor klassekammeraterne blot siger,

afholde udgifterne til arrangementerne. I situationer som disse er det børnene, der betaler prisen ved ikke at kunne være med. Hos Mødrehjælpen oplever man også, at børnene ofte er bevidste om familiens økonomiske situation og derfor ikke vil spørge forældrene om betaling til arrangementerne.

Skole og Forældres spørgeskemaundersøgelse viser, at der blandt de forældre, der oplever, at deres børn støder på barrierer i forbindelse med arrangementerne, er 7 %, der angiver, at arrangementerne er for dyre. Det betyder, at det ikke er ualmindeligt, at der er børn i klassen, for hvem arrangementets pris er afgørende for, om de kan deltage eller ej. To forældre i undersøgelsen udtaler:

“Der er ingen forståelse for, at nogen ikke har råd.”

at de skal noget andet og derfor ikke kan komme med. På den måde kan det blive ubehageligt for barnet, både når man går glip af arrangementet, og når man føler sig nødsaget til at finde på forklaringer for ens manglende deltagelse.

Arrangementer der kræver tid og overskud i hverdagen

Antallet af arrangementer og deres tidsmæssige omfang kan for nogle familier

være svært at få til at gå op i en travl hverdag, hvor alle familiemedlemmers interesser, behov og ønsker skal jongleres. Undersøgelsen viser, at logistik og transport til og fra arrangementet kan afholde nogle fra at deltage. Det samme kan tidspunktet for arrangementet, og har man flere børn, kan det hurtigt komme til at knibe med at finde tid til det hele, fortæller forældre i undersøgelsen. Aftenerne er travle, der kan være fritidsinteresser, børnene går til, skiftende arbejdstider for forældrene, og weekenderne er enten "hellige" eller allerede fyldte.

Og det er ikke kun den knæbne tid, der kan opleves som en barriere. Det kan også de høje forventninger, der kan være til ens deltagelse. Det er et perspektiv blandt forældrene, at forventninger om at medbringe flotte hjemmelavede kager, lækre retter, en quiz eller leg, små gaver osv. kan

få familien til helt at fravælge arrangementet. En lærer fortæller, at hun i sin klasse har oplevet, at store dele af forældrene flere gange har meldt afbud, da arrangementerne har været "for store-slåede". Forældrene sætter også ord på dette og beskriver, hvordan de kan opleve, at forventningerne til deres bidrag er alt for høje i forhold til, hvad der er muligt, og at nogle forældre forsøger at overgå hinanden, fordi der er status forbundet med det overskud, man kan fremvise. Mens nogle familier forsøger at leve op til de forventninger, får det andre til at vælge arrangementet fra. "Keep it simple" synes at være et nøgleord for arrangementerne, og der kan være et mismatch mellem overskuddet hos de forældre, der står for at arrangere, og de forældre, der inviteres, hvilket citatet her fra en forælder indikerer:

"Arrangementer laves af dem med overskud, men de glemmer, at det skal være sjovt at være med, selvom man er en familie med underskud af fx tid, søvn, penge, osv."

Arrangementer der kan være socialt udfordrende for børn

Børnene, vi har interviewet, giver primært udtryk for, at de nyder at lave ting med klassen og ser frem til de sociale arrangementer som fx fælles tur på legeplads, skovtur eller picnic i en park. Lærerne fortæller også, at de har iagttaget, at børnene taler flittigt om arrangementerne både før og efter, og at de oplever

arrangementerne som vigtige for fællesskabet. Men nogle børn giver også udtryk for, at arrangementerne kan være svære for dem at være med til, fx fordi der er mange mennesker, støj og andre indtryk, der er for overvældende, eller hvis arrangementet foregår et sted, børnene ikke kender. Således kan de fysiske rammer i sig selv blive en barriere for deltagelse i arrangementet og fællesskabet

omkring det. Børnene i indskolingen giver også udtryk for, at de holder mest af de arrangementer, hvor hele familien er inviteret, men at det kan være svært, hvis ens forældre ikke er med, når de andre børn har deres familie med.

Det er også et perspektiv i datamaterialet, at arrangementerne kan have et format, der udfordrer børn med diagnoser. Fx kan et arrangement med tre timers fri leg være svært at navigere i for et barn med en autismspektrumforstyrrelse, giver en mor udtryk for. Hun oplever, at det fungerer bedre for hendes barn, hvis der er en struktur i og omkring arrangementerne, som barnet kender og kan støtte sig til. Eller hvis der er nogle aktiviteter, hvor man kan have en konkret opgave og en klar

rolle, fx naturbingo på legepladsen. Eller hvis der er tænkt muligheder for pus-terum ind i aktiviteterne, fx gemmeleg. Det er også en pointe, at det kan være en barriere, hvis arrangementet er for langvarigt eller omfattende, og det opleves som en fiasko at gå før tid. Her virker det bedre, hvis arrangementet giver mulighed for at "hoppe af" efter behov, dvs. hvis arrangementet ikke kræver, at man bliver "til den bitre ende", som en forælder formulerer det.

En tredjedel af de forældre til børn i indskolingen, der oplever at støde på barrierer i forbindelse med de sociale arrangementer, angiver, at arrangementet kan være for udfordrende for deres barn at være med i. En forælder forklarer:

"Mit barn føler sig ikke som en del af klassefællesskabet. I dagligdagen er det svært nok, men når rammerne er væk i forbindelse med sociale arrangementer, føler mit barn sig endnu mere usikker, udstillet og ekskluderet."

Derudover giver en del forældre i undersøgelsen udtryk for, at deres barn er så brugt efter skoledagen, at der ikke er overskud og kræfter til at deltage i yderligere.

Arrangementer der kan være socialt udfordrende for forældrene

Det er ikke kun børnene, der kan opleve, at arrangementerne er udfordrende. Det gælder også for forældrene, at de kan mangle lyst til at deltage i skolerelaterede arrangementer, viser undersøgelsen.

Frygten for at stå alene, når de andre forældre danner relationer, frygten for at blive stigmatiseret ved samtaler, og frygten for at opleve ikke at slå til som forældre er gennemgående årsager til at blive væk. Nogle forældre i undersøgelsen sætter ord på, at de kan føle sig usikre i forhold til, hvem de skal tale med, og hvor de skal sætte sig, og de fortæller, at det kan være svært at ankomme til et arrangement, hvor man føler sig alene. Her sætter tre forældre ord på deres oplevelse:

"Jeg er slet ikke tryk i forældregruppen og føler mig nok også udenfor, fordi der har været meget opmærksomhed på min søn – også fra forældregruppen."

"På grund af social fobi, angst og sensitivitet er det altid en udfordring [at deltage i sociale arrangementer]."

"Jeg er introvert, og det kræver meget energi at deltage."

Udover denne type af udfordringer giver en del forældre udtryk for, at de i perioder kan have mindre overskud i familien, fx i perioder med sygdom eller skilsmisse. De sårbare situationer kan medføre, at arrangementerne opleves som socialt udfordrende. Og endelig tegner undersøgelsen et billede af, at det kan være

både overvældende og sorgfuldt at opleve sig selv eller sit barn på kanten af fællesskabet. At være vidne, til at ens barn ikke trives i fællesskabet, er en oplevelse, man gerne vil være foruden. Så hellere opfinde grunde til at blive væk, forklarer forældre, der har den erfaring.

Knap halvdelen har talt om, hvordan man kan få alle børn med

Der kan som beskrevet være flere og meget forskelligartede barrierer for deltagelse i sociale arrangementer med klassen. Lige fra udfordringer med tid, logistik og økonomi til sociale udfordringer for både børn og voksne. Når barriererne skal imødegås, er det vigtigt at have viden om dem, så det bliver helt naturligt at tale om og tage højde for, hvad der kan hæmme eller fremme deltagelse.

47 % af forældrene i spørgeskemaundersøgelsen svarer, at de er helt eller overvejende enige i, at de i klassen har drøftet, hvad de kan gøre for at få alle børn med til de sociale arrangementer. Og 56 % af forældrene i spørgeskemaundersøgelsen svarer, at de er helt eller overvejende enige i, at de i barnets klasse lykkes med at få alle børn med til de sociale arrangementer.

Deltagelse i skole-hjemsamarbejdet

Samarbejdet mellem skole og hjem er helt centralt i den danske folkeskole og er skrevet ind i folkeskoleloven. Alligevel er det ikke altid, at det fungerer hensigtsmæssigt og til barnets bedste. Der kan være flere og komplekse årsager til, at samarbejdet i nogle situationer bliver vanskeligt eller kører af sporet. Heldigvis fungerer samarbejdet også mange steder rigtig godt, og det er langt fra alle forældre, som oplever at støde på barrierer i samarbejdet med skolen. Men de barrierer, der findes, kan dræne både forældrene og de fagprofessionelle og

i værste fald blive en hindring for barnets deltagelsesmuligheder i fællesskabet. Derfor er det vigtigt at blive klogere på, hvornår samarbejdet kan blive vanskeligt, og hvad vanskelighederne handler om.

Det siger loven om samarbejdet mellem skole og hjem

I folkeskoleloven står der:

”Folkeskolen skal i samarbejde med forældrene give eleverne kundskaber og færdigheder, der: forbereder dem til videre uddannelse og giver dem lyst til at lære mere, gør dem fortrolige med dansk kultur og historie, giver dem forståelse for andre lande og kulturer, bidrager til deres forståelse for menneskets samspil med naturen og fremmer den enkelte elevs alsidige udvikling.” (§ 1).

”Elever og forældre samarbejder med skolen om at leve op til folkeskolens formål.” (§ 2, stk. 3).

”Eleverne og forældrene skal regelmæssigt underrettes om lærernes og eventuelt skolens leders syn på elevernes udbytte af skolegangen. Forældrene skal underrettes skriftligt om resultaterne af test.” (§ 13).

”Forældremyndighedens indehaver eller den, der faktisk sørger for barnet, skal medvirke til, at barnet opfylder undervisningspligten, og må ikke lægge hindringer i vejen herfor.” (§ 35).

Kilde: LBK nr. 989 af 23.8.2017.

Skole og Forældres spørgeskemaundersøgelse viser, at 82 % af forældrene angiver, at samarbejdet med skolen om deres barn generelt enten er meget velfungerende eller overvejende velfungerende. Knap en femtedel oplever derimod, at samarbejdet er overvejende dårligt eller meget dårligt. Det kan der være flere grunde til. Skole og Forældre har været nysgerrige på, hvilke barrierer forældrene giver udtryk for at støde på, og som, de oplever, kan virke hæmmende for deres egen deltagelse i skole-hjemsamarbejdet. Vi har identificeret tre former for barrierer, der kan gøre deltagelse i skole-hjemsamarbejdet vanskelig:

- Kommunikation, der kræver højt niveau af skriftlige og digitale kompetencer
- Forventninger og idealer fra skolens side, som kan være svære at imødekomme
- Egne negative skoleerfaringer og nederlag, som kan give modstand.

På de næste sider udfoldes de tre former for barrierer.

Derfor er det differentierede skole-hjemsamarbejde vigtigt

Der er et stort potentiale i at inddrage forældrene. Forældres interesse for og opbakning til deres barns skolegang har nemlig positiv betydning for barnets læring, udvikling og trivsel. Det viser de seneste årtiers forskning. Undersøgelser peger på, at forældre både kan påvirke:

- motivationen for at lære
- det faglige udbytte af undervisningen
- relationerne til de voksne i skolen
- relationerne til de andre børn i skolen.

Men familier er forskellige, hvad angår social og kulturel baggrund, og har meget forskellige hverdagsliv og dermed også forskellige forudsætninger for at tage aktiv del i skole-hjem-samarbejdet. Derfor må skolen tilpasse samarbejdet med hensyn til både form og indhold, så hele forældregruppen imødekommes, peger litteraturen på. Ellers risikerer man at reproducere social ulighed, fordi det primært er børn fra ressourcestærke hjem, der får glæde af det gode samarbejde.

Kilde: Akselvoll, 2016; Baird, 2015; Bæck, 2010 og 2015; Crozier & Davies, 2007; Hill & Tyson, 2009; OECD, 2012.

Kommunikation der kræver højt niveau af skriftlige og digitale kompetencer

Både lærere og forældre i undersøgelsen giver udtryk for, at størstedelen af kommunikationen mellem skole og hjem foregår via Aula, men også at den form for kommunikation ikke kan stå alene. Der er også behov for samtaler over telefonen og for fysiske møder, giver begge parter udtryk for.

Fra rådgivningerne i Forældre-rådgivningen i Skole og Forældre ved vi, at netop den skriftlige kommunikation på Aula kan være en stor barriere for nogle forældre. Det gælder især, når samarbejdet intensiveres og udvides i situationer, hvor et barn ikke trives. Forældre beretter om, at der udveksles lange skrivelser mellem skole og hjem i sager, der kalder på helt andre kommunikationsformer og især på fysiske møder. Forældre fortæller, at det kan være svært at få fysiske møder i stand med skolen, og nogle oplever at have prøvet forgæves gennem en længere periode, hvorfor samarbejdet om barnet foregår ved at skrive frem og tilbage. De lærere, vi har interviewet, fortæller, at de bruger Aula til kortere beskeder, og at de vurderer fra gang til gang, om en situation kræver en opringning til forældrene eller ej, fx hvis barnet har været involveret i en konflikt. Aula er fint til korte og uproblematisk beskeder, fortæller lærerne, men egner sig ikke til kommunikation, hvor der er stærke følelser på spil, og hvor det er vigtigt at få flere parter perspektiver inddraget. Alligevel søger en del af de forældre, der

kontakter Forældre-rådgivningen, hjælp til at tyde en skrivelse, de har modtaget på Aula, eller til at formulere en skrivelse, de selv skal sende tilbage til skolen via Aula, fordi skole-hjemsamarbejdet i deres tilfælde foregår dér, selvom der er tale om komplekse og alvorlige sager. Både forældrene, der kontakter rådgivningen, og rådgiverne peger på, at det kræver et meget højt niveau af skriftlige kompetencer at indgå i det skriftlige samarbejde.

Selv i mindre alvorlige situationer kan den høje grad af kommunikation via Aula virke hæmmende for nogle forældre, som foruden de skriftlige og dansksproglige kompetencer også skal have digitale kompetencer til at navigere i informationsstrømmen. Nogle forældre fortæller, at de har erfaret, at skolens forventninger til det skriftlige samarbejde er så krævende og opslidende for dem, at de helt afholder sig fra at indgå i det. Det er således et perspektiv fra både forældre og lærere, at en del kommunikation kan gå tabt ad denne vej.

Forældrene sætter omvendt pris på de mere uformelle møder med lærere og pædagoger omkring hente- og bringesituationer i de små klasser. Her kan man få en anden fornemmelse af hinanden, forklarer forældrene, og der er også ofte mulighed for at udveksle beskeder. Disse uformelle møder, og den mere ad hoc prægede kommunikation, ebber dog ud, jo ældre børnene bliver, peger lærerne på.

Samarbejde mellem skole og familier i udsatte positioner

Lærerne i Skole og Forældres undersøgelse peger på et vanskeligt dilemma, som de er optagede af, nemlig at nogle af de forældre, som skolen finder det allervigtigst at have en tæt dialog med, også er de forældre, som skolen har sværest ved at komme i kontakt med. En lærer udtaler:

“Nogle af de forældre, hvor vi tænker, at de ville have rigtig meget gavn af at komme, fx til forældremøderne, det er desværre de forældre, som vi har sværest ved at nå, og som vi har prøvet at nå på rigtig mange forskellige måder, men desværre ikke altid med held”.

Erfaringer fra skole-hjemsamarbejdet med forældre i udsatte positioner viser, at skoler med en stærk samarbejdspraksis bl.a. prioriterer:

- At differentiere forældresamarbejdet, så det tilpasses den enkeltes behov
- At bruge mundtlig kommunikation, da det opleves mere ligeværdigt, personligt og mindre formelt
- At se alle forældre som en ressource og holder fast i den positive tilgang, også når samarbejdet er under pres.

Kilde: EVA (2012), Det gode skole-hjemsamarbejde med forældre i udsatte positioner.

Forventninger og idealer fra skolens side, som kan være svære at imødekomme

Det er et perspektiv blandt forældrene i undersøgelsen, at de normer og idealer, de mødes med fra skolen, ikke altid harmonerer med familiens. Nogle forældre giver udtryk for, at familiens virkelighed og hverdag er markant anderledes end de direkte og indirekte forventninger, de mødes med fra skolens side. Hvis ikke familierne mødes med et ressourcensyn og med anerkendelse, kan de hurtigt

miste tilliden til skolen, ligesom de kan distancere sig til samarbejdet, hvis det bliver for svært at være i. Et billede på dette fik vi præsenteret under et besøg på et krisecenter i forbindelse med projektet. Familien, som boede her, var i en situation, hvor moren var holdt op med at tage telefonen, når læreren ringede fra skolen, fordi de forventninger, moren oplevede at blive præsenteret for, var så langt fra det, hun kunne honorere. Forventningerne harmonerede ikke med familiens ressourcer på det givne tidspunkt, og moren

havde taget et valg om at skåne sig selv for det nederlag, hun frygtede, at samtalen ville få hende til at føle.

Også i mindre alvorlige sager kan direkte eller indirekte forventninger være vanskelige for forældre at imødekomme, når

de opleves som uklare eller utydelige. En forælder med anden etnisk baggrund end dansk gør opmærksom på, at indforståede forventninger fylder:

“Der er en forventning om, at man ved en hel del på forhånd. Som ikke dansk forælder kan det være svært at have styr på forventningerne.”

Andre forældre peger på, at man fx ikke nødvendigvis ved, hvad et arrangement med tag-selv-bord er, hvis ikke man er flasket op med danske traditioner. Et andet eksempel på oplevelsen af utydelige forventninger er en mors beskrivelse af, at skolen har bedt hende om at “støtte sit barn til at få kammerater”, men at opfordringen ikke rummede de for familien nødvendige og konkrete værktøjer til at omsætte ambitionen til praksis. Sådanne oplevelser ved vi, fra mange af de forældre vi hos Skole og Forældre taler med, kan skabe en oplevelse af manglende ligeværd i relationen, og det kan svække tilliden i og motivationen for samarbejdet, giver forældrene udtryk for.

Egne negative skoleerfaringer og nederlag, man gerne vil være foruden

Blandt forældrene i undersøgelsen tegner der sig et billede af, at erfaringerne fra egen skolegang tages med ind i samarbejdet med skolen om ens barn. Møder man skolen med gode og positive erfaringer at trække på, og føler man sig tryk i mødet med skolen, har man et helt andet udgangspunkt, end de forældre, der omvendt har svære og negative minder fra egen skoletid. Det fortæller forældrene i undersøgelsen.

“Jeg har det dårligt personligt med møder på skolen, da jeg havde en dårlig skole som barn.”

En lærer i undersøgelsen nikker genkendende til problematikken og fortæller om, at de tidligere på skolen havde en praksis, hvor det var muligt at holde nogle skole-hjemsamtaler hjemme hos familien. Dels gav det nogle familier en anden tryghed, end de oplever, når de kommer på skolen. Og dels gav det lærerne en enorm viden om familierne, som læreren

oplevede som et brugbart redskab i det videre samarbejde.

Graden af tryghed, når man deltager i forældremøder på skolen, kan også have indflydelse på ens måde at deltage på, viser datamaterialet. Især om man har mod på at deltage i dialog eller ej. To forældre fortæller:

"Det er svært at komme igennem med noget, når andre er mere veltalende og vant til at tale foran forsamlinger."

"Tidligere uenigheder og konflikter mellem forældre, der er dårligt løst, påvirker min tryghed til møderne og min lyst til at sige forskellige ting."

Litteraturen peger desuden på, at de forældre, som, skolen oplever, kan være svære at nå, og som ikke dukker op til møder og arrangementer, kan have svære følelser på spil, som er med-

virkende til deres fravær. Fx fremhæves det i håndbogen 'Brug for alle forældre', at man som forælder kan føle, at ens perspektiver ikke har nogen værdi, at man er fanget i en negativ spiral, hvor det er svært at begynde at møde op, hvis man ikke har gjort det fra start, og at man føler sig utilstrækkelig og usikker på, hvad man kan bidrage med (Larsen 2018).

Sådan opleves forældremøderne og skole-hjemsamtalerne

Forældremøderne er relevante

Ifølge Skole og Forældres spørgeskemaundersøgelse finder stort set alle forældre det vigtigt at deltage i forældremøder i deres barns klasse. Kun ca. 3 % erklærer sig enten helt eller overvejende uenige i, at det er vigtigt at deltage. 86 % af forældrene erklærer sig også enten helt eller overvejende enige i, at indholdet på forældremøderne i barnets klasse er relevant.

Forældremøderne kan være svære at være i

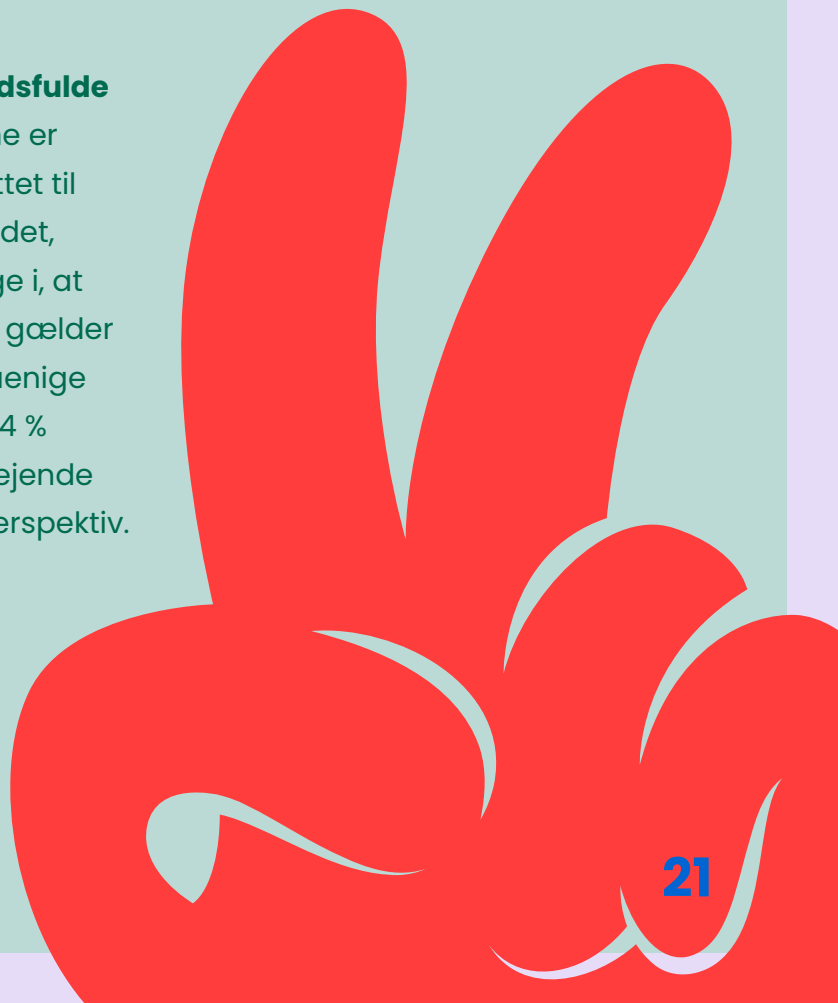
Samtidig erklærer ca. 14 % af forældrene sig enten helt eller overvejende enige i, at de ikke bryder sig om at være til forældremøde i barnets klasse. Og ca. 10 % erklærer sig enten helt eller overvejende uenige i, at de kan give udtryk for deres mening på forældremøderne.

Skole-hjemsamtalerne er relevante

Spørgeskemaundersøgelsen viser også, at forældrene finder skole-hjemsamtalerne relevante. Det gælder for ca. 96 % af forældrene, at de erklærer sig enten helt eller overvejende enige i, at samtalerne er relevante at deltage i. 95 % erklærer sig også enten helt eller overvejende enige i, at informationerne fra skolens side er lette at forstå. Ca. halvdelen af forældrene finder samtalerne varighed passende, mens den anden halvdel finder dem for korte.

Ikke alle finder samtalerne trygge og tillidsfulde

Flertallet erklærer sig enige i, at samtalerne er præget af tryghed, tillid og at der bliver lyttet til hjemmets perspektiv. Men for 8 % gælder det, at de er enten helt eller overvejende uenige i, at samtalerne er præget af tryghed. For 10 % gælder det, at de er enten helt eller overvejende uenige i, at samtalerne er præget af tillid. Og for 14 % gælder det, at de er enten helt eller overvejende uenige i, at der bliver lyttet til hjemmets perspektiv.

Potentialer

Det kan skole og forældre gøre for at få alle børn med

I de foregående afsnit har vi understreget fællesskabets betydning for børnene, og vi har indkredset de barrierer, som kan hæmme familiernes deltagelse i sociale arrangementer og i skole-hjemsamarbejdet. I denne del præsenterer vi de potentialer og konkrete anbefalinger, som, analysen peger på, kan styrke alle børns deltagelsesmuligheder i fællesskabet.

Skolen er den professionelle part i skole-hjemsamarbejdet og i arbejdet med at skabe rummelige fællesskaber. Derfor er det også skolen, som må tage ansvar for at facilitere samarbejdet og arbejde kontinuerligt med fællesskabet. Men forældre har også både direkte og indirekte indflydelse. Som forælder spiller man derfor en vigtig rolle, når det kommer til at skabe sunde, værdifulde

fællesskaber, hvor alle børn kan lære kundskaber, danne betydningsfulde relationer og udvikle sig til hele individer.

Anbefalingerne er rettet mod dig, der er fagperson, eller dig, som er kontaktforælder i dit barns klasse, da I har indflydelse på, om fællesskabet i klassen er inkluderende for alle børn.

Forældre som den usynlige klassekammerat

Forældre betegnes nogle gange som 'den usynlige klassekammerat'. Forældre kan nemlig være med til at påvirke en classes kultur, omgangsformer og forståelser af hinanden. Det sker fx gennem den måde, forældre taler om skolen, lærerne, klassens børn og de andre forældre. Alt dette kan tales op, og man kan være nysgerrig på den andens perspektiv, hvis der fx har været konflikt eller uenighed. Men det kan også tales ned, og konflikter og uenighed kan forværres, hvis det sker. For børn tager det, de har hørt derhjemme, med i skole.

Potentialer i arbejdet med at styrke deltagelsen i sociale arrangementer

Erfaringer fra undersøgelsen viser, at både skoler og forældre er opmærksomme på at gøre en indsats for at styrke mulighederne for, at alle børn og familier har deltagelsesmuligheder. Både det kvantitative og det kvalitative datamateriale vidner om, at forældre er optaget af, at alle skal kunne deltage. Og datamaterialet vidner også om, at der er behov for en ekstra indsats, for at det sker. Forældrene gør nemlig opmærksom på,

at det ofte er langt fra alle, der kommer til arrangementerne, og at det også ofte er de samme familier, der ikke deltager. På den måde er det de samme børn, der gentagende gange går glip af arrangementerne.

De kontaktførelser, der står for at arrangere, peger selv på, at flere forskellige greb til at øge deltagelsen har virket godt i deres barns klasse. Få inspiration i boksen herunder:

Gode råd til planlægning og gennemførelse af forældredrevne sociale arrangementer

- **Keep it simple:**

Succeskriteriet for et godt arrangement er ikke, at det er overdådigt, men at alle kan være med og hygge sig. Arrangementer, der ikke kræver et stort set-up, har haft størst succes.

- **Kvalitet frem for kvantitet:**

Man kan knække nakken, hvis der er for mange arrangementer. Tænk i få ting, alle kan deltage i, og hold forventningspresset nede, så folk ikke står af af den grund.

- **Inviter via flere kanaler:**

Ikke alle får orienteret sig på Aula, og hvis der kun inviteres der, kan nogle familier misse informationen. Suppler invitationen på Aula med fx papirudgaver og sms'er.

- **Følg op ved manglende tilmelding:**

Sæt en tilmeldingsfrist for arrangementet, så der er mulighed for at kontakte forældre, der ikke har ladet høre fra sig.

- **Vær proaktiv:**

Hvis det er de samme forældre, der afholder sig fra at deltage, så giv udtryk for, at de er savnet, vær nysgerrig på årsagerne, og tilbyd evt., at I kan følges næste gang, hvis de har lyst til det.

- **Tilbyd at medbringe andres børn:**

Hvis nogle forældre er forhindret i at deltage, behøver det ikke gå ud over børnene. Andre forældre kan træde til i forhold til at tage børnene med.

- **Vær opmærksom på, om nogen er alene:**

Det kan være udfordrende, hvis man ikke kender de andre familier så godt, og ikke alle falder let i snak. Hav blik for, om nogen føler sig alene, og inviter dem med i snakken.

- **Brug lokalområdet:**

Transport til og fra arrangementer kan være en hæmsko. Tænk i at bruge lokalområdet, herunder de muligheder skolen og fritidsordningen måske kan tilbyde.

- **Variér tidspunktet:**

Det kan være svært at finde tid til at deltage, og nogle tidspunkter er bedre end andre for de enkelte familier. Variér tidspunktet, så man ikke altid rammer de samme.

- **Undgå brugerbetaling:**

Økonomisk trængte familier kan have vanskeligt ved at deltage, hvis det koster noget. Lav arrangementer, der er gratis, og lad evt. klassekassen betale, hvis der er udgifter.

- **Tænk i rammer for alle:**

En del børn kan opleve, at arrangementet kan være svært at være i. Overvej, hvordan rammer og indhold kan være til gavn for alle, og hvordan forskellige behov imødekommes.

- **Overvej arrangementets længde:**

Det er forskelligt, hvor længe de enkelte familier kan overskue at deltage, og nogle har brug for at trække sig før andre. Lav arrangementer med fleksibilitet og mulighed for at "stå af undervejs", uden det opleves som en fiasko.

- **Undgå at dømme:**

Forældre til børn, der fx er udadreagerende eller på anden vis skiller sig ud i børnegruppen, kan føle sig udstillet og ubekvemme med den opmærksomhed, barnet påkalder sig. Vis forståelse og vær nysgerrig i stedet for at dømme.

- **Drøft, hvordan I fejrer fødselsdag:**

Der kan være mange traditioner for fødselsdage, og også mange udfordringer med dem. Overvej, hvordan I vil fejre børnene i jeres klasse, fx om I vil holde fælles kvartalsfødselsdage. Lav også aftaler for, om fødselsdage indeholder gaver og sæt et niveau herfor, hvor alle kan være med.

Potentialer i arbejdet med at styrke deltagelsen i skole-hjemsamarbejdet

Ikke alle familier har de samme forudsætninger. Opstilles samme forventninger og krav til alle familier, så øges uligheden mellem familier, der hhv. kan og ikke kan honorere disse. Som belyst i afsnittet om barrierer for deltagelse i fællesskabet kan ensartede, institutionelt definerede krav føre til gensidigt manglende tillid og lyst til samarbejde. Som fagperson må du i stedet forsøge at møde familierne med heterogene krav. Det er ikke alle familier, der har mulighed for at komme til møde på skolen kl. 13, at bage en kage til forældremødet, at køre elever til og fra ekskursioner eller at svare fra dag til dag på Aula. Det handler om ressourcer og for

langt de flestes vedkommende ikke om manglende vilje til samarbejde. Stil heterogene krav til klassens forældre, mød dem på deres banehalvdel, og husk på, at de forældre, som du synes er svære at nå, garanteret også synes, at du, fællesskabet eller skolen som institution er svær at møde.

Lærerne i undersøgelsen peger selv på en række greb og tiltag, som man som skole kan tage for at styrke alle forældres muligheder for at deltage i skole-hjemsamarbejdet. Få inspiration fra lærernes gode erfaringer i boksen på næste side.

Gode råd til at styrke deltagelsen i skole-hjemsamarbejdet

- **Hav en ressourceorienteret tilgang:**

Alle forældre har kompetencer og ressourcer. Med en anerkendende og ressourceorienteret tilgang kan man få øje på, at hele forældregruppen har noget at byde ind med.

- **Differentiér skole-hjemsamarbejdet:**

Der er behov for at møde forældrene med forskellige forventninger og krav, for de har forskellige forudsætninger for at imødekomme dem og for at indgå aktivt i samarbejdet.

- **Sæt i banken:**

Nogle forældre kan have oplevelsen af kun at høre fra skolen, når der er problemer. Forældrene sætter stor pris på også at høre, når det går godt. Ved at give opmærksomhed til de små succeser og det positive får det også lov at blive en del af fortællingen.

- **Vær tydelig i skolens forventninger:**

Nogle forældre kan være i tvivl om, hvad der forventes af dem. Hvad er skolens ansvar, og hvad er forældrenes ansvar? Forventningerne kan være indforståede og svære at afkode, hvis ikke de er tydeligt formuleret. Også opfordringer til forældre om fx at støtte barnet eller løse en konflikt kan være for abstrakte og ukonkrete og dermed svære at handle på. Med fælles aftaler og fælles forståelse løses det lettere.

- **Lad ikke kommunikation på Aula stå alene:**

Den skriftlige kommunikation på Aula kan ikke stå alene. Især ikke, hvis der er tale om kommunikation om alvorlige problemstillinger eller kommunikation med forældre, der har svært ved at navigere på det skriftlige, digitale medie. Ved at prioritere den mundtlige kommunikation og de fysiske møder undgås misforståelser og lange komplicerede skrivelser.

- **Skab rum for andre typer arrangementer end de traditionelle forældremøder:**

Nogle forældre har vanskeligt ved at deltage i de traditionelle forældremøder, men vil gerne have viden om barnets skoledag. Ved at supplere forældremøderne med fx åbenhus, forældrecaféer eller forældreferniseringer, hvor eleverne viser det, de arbejder med, får forældrene et indblik i skolen og i det, barnet arbejder med. Det kan også være mere uformelle møder mellem familierne og mellem skole og hjem, som fx lege-fredage på skolen i forbindelse med skolestart.

- **Overvej logistik i forbindelse med møder:**

Forældre fortæller om udfordringer med at deltage i møder, der kolliderer med børnenes spise- og puttetider eller med egne arbejdstider. Nogle møder kræver også børnepasning, hvis ikke man er to forældre. Overvej, om det giver mening at holde forældremøder på skiftende tidspunkter, fx kunne morgentimerne være en mulighed indimellem. Eller tænk mad og pasning ind i forbindelse med mødet. Kan man fx slutte med fælles-spisning og samarbejde med pædagogerne om aktiviteter for børn, imens der er møde?

- **Inddrag forældrene, når dagsorden laves:**

Indholdet på møder skal være så relevant som muligt og matche forældrenes behov for viden. Når forældrene tages med på råd, gives der plads til de temaer, som optager forældrene.

- **Inddrag perspektiver fra eleverne på møder:**

Gennemgang af årsplaner og læringsportaler kan virke for abstrakt på møderne, giver nogle forældre udtryk for. Til gengæld virker det godt at høre lidt om hverdagen og om klassen fra elevernes perspektiv.

- **Overvej sted for møder og samtaler:**

Nogle forældre mærker modstand i forhold til at holde møder på skolens område, da de har negative skoleerfaringer med sig fra deres egen skoletid. Det kan evt. imødekommes ved, at møderne holdes andre steder i lokalområdet eller hjemme hos familien.

- **Hav blik for børn og familier med særlige behov:**

Omkring 15 % af alle under 18 år bliver diagnosticeret med en psykisk lidelse¹. For både neurodivergente børn, børn med socioemotionelle forstyrrelser og andre psykiske lidelser er der behov for en øget indsats i relation til at åbne for adgangen til børnefællesskabet. Tæt og regelmæssig dialog, indgående kendskab til familien og inddragelse af forældrenes perspektiver har afgørende betydning.

¹ <https://psykiatrifonden.dk/flere-boern-unge-faar-psykisk-lidelse>

Sådan har vi indsamlet den viden notatet bygger på

Notatet bygger på et bredt og varieret datamateriale, der både består af kvantitative og kvalitative data.

Der er gennemført interviews med elever, lærere og forældre på fem skoler i perioden januar-maj 2023. Interviewene har bidraget med konkret og dybdegående viden om forskellige aktørers oplevelse af skole-hjemsamarbejdet og af fællesskabet i skolen.

Elever

Interviewene med elever er gennemført som gruppeinterview og havde en varighed på ca. 45-60 minutter. I alt er 24 elever fra 0-3. klasse blevet interviewet.

Forældre

Interviewene med forældre er gennemført som gruppeinterview og havde en varighed på 1-1,5 time. I alt er 10 forældre til børn i indskoling blevet interviewet.

Lærere

Interviewene med medarbejdere er gennemført som gruppeinterview og havde en varighed på 1-1,5 time. I alt er 9 indskolingslærere blevet interviewet.

Der er gennemført samtaler og holdt møder med medarbejdere fra en række relevante foreninger og organisationer, der arbejder med områder, som relaterer sig til børns trivsel og deltagelse i fællesskaber. Samtalerne har medvirket til at give en forståelse for de komplekse problemstillinger og dilemmaer, der kan være på spil, når ens deltagelsesmuligheder i fællesskaberne udfordres.

Organisationerne er:

Børns Vilkår

DCUM

Egmontgårdens krisecenter

Foreningen Autisme

Foreningen Baba

Foreningen til støtte for mødre og børn

Inklusionskonsulenter fra Køge kommune og Dragør kommune

Mødrehjælpen

Skolestartsvener

Der er gennemført en analyse af data fra Skole og Forældres Forældrerådgivning. Data fra Forældrerådgivningen omfatter 2501 rådgivningssamtaler fra 2022 og to fokusgrupper med rådgivere fra Forældrerådgivningen.

Der er gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt forældre, som er modtagere af magasinet Skolebørns nyhedsbrev. Spørgeskemaundersøgelsen blev gennemført i maj 2023 og er besvaret af 848 forældre. Undersøgelsen er geografisk repræsentativ. Derimod er kønsfordelingen og uddannelsesniveaueet blandt respondenterne skævt med en overrepræsentation af kvinder og højtuddannede. Derfor er resultaterne vægtede i forhold til disse to parametre.

Litteraturliste

Der er foretaget en desk research, hvor forskning og allerede eksisterende undersøgelser er søgt frem via håndøgninger hos relevante vidensproducenter. Forskning og anden litteratur har primært fungeret som baggrundsviden for udarbejdelsen af notatet.

Akselvoll, M. Ø. (2015). Det digitaliserede skole-hjem samarbejde i et forældreperspektiv – om forældres forskellige involveringsstrategier på Forældreintra. I: *Dansk pædagogisk Tidsskrift*, 4, 25–33.

Akselvoll, M. Ø. (2016). *Folkeskole, forældre, forskelle: Skole-hjem-samarbejde og forældreinvolvering i et forældreperspektiv*. Ph.d.-afhandling. Roskilde: Roskilde Universitet.

Akselvoll, M. Ø. (2019). *Samspil mellem skole og hjem*. Aarhus Universitetsforlag.

Baird, A. S. (2015). Beyond the Greatest Hits: A Counterstory of English Learner Parent Involvement. I: *School Community Journal*, 25 (2), 153–175.

Bouakaz, L. (2009). *Skole-hjem samarbejde i den flerkulturelle skole*. Aarhus: Via Systime.

Bouakaz, L., & Persson, S. (2007): What hinders and what motivates parents' engagement in school? I: *International Journal about Parents in Education*, 1 (0), 97–107.

Bæck, U. K. (2010). Parental Involvement Practices in Formalized Home-School Cooperation. I: *Scandinavian Journal of Educational Research*, 54 (6), 549–563.

Bæck, U. K. (2015). Beyond the fancy cakes. Teachers' relationship to home-school cooperation in a study from Norway. I: *International Journal about Parents in Education*, 9 (1), 37–46.

Børns Vilkår (2019). *At stå udenfor. Hvordan styrker vi positive fællesskaber blandt børn og unge?*

- Crozier, G., & Davies, J. (2007). Hard to reach parents or hard to reach schools? A discussion of home-school relations, with particular reference to Bangladeshi and Pakistani parents. I: *British Educational Research Journal*, 33(3), 295-313.
- Dannesboe, K. I. (2012). *Passende engagement og (u)bequemme skoleliv*. Et studie af børns navigationer mellem skole og familie. Ph.d.-afhandling. Aarhus: Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet.
- Dannesboe, K. I. (2013). Den grænseløse skole? Forhandling af nærvær og fravær af skole i familien. I: *Barn*, 31 (4), 45-60.
- Desforges, C., & Abouchaar, A. (2003). *The impact of parental involvement, parental support and family education on pupil achievement and adjustment. A literature review*. London: Department for Education and Skills.
- Drugli, M. B., & Onsøien, R. (2010). *Vanskelige forældresamtaler – gode dialoger*. Frederikshavn: Dafolo.
- Dyssegaard, C.B. & Egelund, N. (2016). *Systematisk kortlægning om forældreinvolvering og forældresamarbejde, der kan fremme læring hos socialt udsatte børn og unge i dagtilbud og skole*. København: Dansk Clearinghouse for uddannelsesforskning, DPU, Aarhus Universitet.
- EVA (2012). *Det gode skole-hjem-samarbejde med forældre i udsatte positioner. erfaringer fra seks skoler med stærk praksis*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA (2017). *Skole-hjem-samarbejde. Vidensnotat*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Hill, N. E., & Tyson, D. F. (2009). Parental Involvement in Middle School: A Meta-Analytic Assessment of the Strategies that Promote Achievement. I: *Developmental Psychology*, 45 (3), 740-763.
- Holst Jensen, L., & Wybrandt M. (2010a). *Værktøjskassen Forældredidaktik. Inddrag nydanske forældre i deres børns læring – i skolen og derhjemme*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
- Holst Jensen, L., & Wybrandt, M. (2010b). *Værktøjskassen Skole-hjem samtalen og hjemmebesøget. Få nydanske forældre som medspillere*. København: Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration.
- Højholt, C. & Røn Larsen, M. (2016) *Sociale interventioner og konflikter i skolelivet, I: Social Intervention. Meningsfuld indgriben i menneskers liv*. Frederiksberg: Frydenlund Academic.
- Højholt, C. (2011). *Børn i vanskeligheder – samarbejde på tværs*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Knudsen, H. (2008). *Har vi en aftale?* Ph.d.-afhandling. Aarhus: Danmarks Pædagogiske Universitetsskole.
- Kofoed, U. (2010). *Forældresamarbejde: med fokus på elevernes læring*. København: Akademisk Forlag.

- Krab, Jimmy (2021). *Det følsomme og slidsomme skole-hjem-(sam)arbejde: En institutionel etnografi om forældres arbejde, når børn har det svært i skolen*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag
- Kryger, N. (2014). Klasseledelse i skole-hjem-relationen. I: Krejsler, J. B., & Moos, L., *Klasseledelsens Dilemmaer: Fortsatte magtkampe i praksis, pædagogik og politik* (s. 228-243). Frederikshavn: Dafolo.
- Kryger, N. m.fl. (2008). *Midtvejsrapport: skole-hjem-samarbejde som kulturel selvfølgelighed – en multisited etnografisk afdækning*. Enheden for børn og unge forskning. Institut for pædagogisk antropologi. DPU. Aarhus universitetsforlag.
- Nielsen, A., Larsen, D. O., & Quvang, C. (2013). *Review. Forskning og dilemmaer i det inkluderende forældresamarbejde*. Nationalt Videncenter for Inklusion og Eksklusion.
- Nordahl, T. (2008). *Hjem og skole: Hvordan skaber man et bedre samarbejde?* København: Hans Reitzels Forlag.
- OECD (2012). *Let's Read Them a Story! The Parent Factor in Education*. Paris: OECD Publishing.
- Palludan, C. (2012). Skolestart – et følsomt forældresamarbejde. I: Danneboe m.fl. *Hvem sagde samarbejde? Et hverdagslivsstudie af samarbejdsrelationerne*. Aarhus Universitet.
- Ravn, B. (2011) Skole-hjem-samarbejdets historie. I: *Dansk Pædagogisk Tidsskrift* nr. 1, s. 27-35.
- Røn Larsen, M., Akselvoll M. Ø., Jartoft V., Knudsen H., Kousholt D., & Kløvborg Raith, J. (2014). *Forældresamarbejde og inklusion: afdækning af et vidensfelt i bevægelse*. København: Undervisningsministeriet.
- Røn Larsen, M. (2005). Hvorfor er forældresamarbejde så besværligt? *Dansk Pædagogisk Tidsskrift, nr. 1, s. 82-91*.
- Røn Larsen, M. (2011). *Samarbejde og strid om børn i vanskeligheder – organisering af specialindsatser i skolen*. Ph.d. afhandling. Roskilde Universitet.
- Schmidt, L.S.K. & Krab, J. (2022). *Muligheder og barrierer i samarbejde om børn*. Professionshøjskolen Absalon.
- Skolelederforeningen (2022). *Inkluderende fællesskaber*.
- Søgaard, A. (2022). *Vensomhed*. København: Dafolo.
- Tordrup, R.U. (2017). *Markante forældre. En bog til lærere og pædagoger om at håndtere forældre med store krav og stærke følelser*. Dansk Psykologisk Forlag.
- Undervisningsministeriet (2017): Bekendtgørelse af lov om folkeskolen. LBK nr. 989 af 23.8.2017. Folkeskoleloven (retsinformation.dk)
- Viala, E. S. (2011). *Guide til bedre skole-hjem samarbejde med nydanske forældre*. København: Navigent.